

Oost West? Thuis best!

Kaem earmoed, as in tjuster skaed,
Al neijer oan ús himel driuwen.
It wirk rekke op, nou wier de lijensmjitte fol;
farwol myn heitelân, lân fan myn wanhoop nou, farwol!¹

De problematiek van de migrant is hier verwoord in enkele dichtregels. Werkloosheid en armoede drijven iemand tot wanhoop en doen hem besluiten zijn land vaarwel te zeggen om zijn heil elders te zoeken. In het Friesland van rond de eeuwwisseling was barre armoede voor zeer velen een harde realiteit. Het gevolg was een grote stroom landverhuizers, die zich richtte op de meer welvarende delen van Nederland alsook overzee.

In dezelfde periode deed dit fenomeen zich ook voor in andere landen, soms zelfs in zeer sterke mate. Een bekend voorbeeld is de Ierse migratie naar het VK en de VS na de grote misoogsten. Minder bekend maar ook omvangrijk is de migratie van Italianen, binnenslands naar Noord-Italië en over de grens naar Frankrijk en de VS. Ook Oost-Europa was een belangrijk emigratiegebied; in de jaren voorafgaand aan de eerste wereldoorlog werkten er alleen al in het Ruhrgebied een kwart miljoen Polen. In Gelsenkirchen was twee derde van de bevolking immigrant, een op de drie schoolkinderen sprak er Pools².

Na de tweede wereldoorlog heeft Europa opnieuw een grote arbeidsmigratie wegens economische motieven gekend. Dit keer vooral vanuit de landen rond de Middellandse Zee naar landen in Noord- en Midden-Europa. In de landen uit de eerste groep, die tot de EG zijn toegetreden, zijn de economische situatie en vooruitzichten inmiddels zeer sterk verbeterd. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat een groot gedeelte van de migranten uit deze landen inmiddels naar huis is teruggekeerd. Dat zelfde kan niet gezegd worden van de landen aan de zuidelijke en oostelijke flank van de Middellandse Zee; van daaruit blijft de migratiedruk op de welvarende landen van de EG dan ook onverminderd groot.

Recentelijk is daar druk vanuit Oost-Europa bij gekomen. De economieën van die landen gaan door een diep dal. Veel Oosteuropaanen voelen zich nu net als de Friese landverhuizers van vroeger. Zij zijn de armoede nabij en proberen, langs legale of illegale weg, een verbetering van hun lot te bereiken door naar West-Europa te migreren. Werkgevers geconfronteerd met verstarde arbeidsmarkten staan klaar om ze op te vangen. Moet de EG haar grenzen dan maar open stellen?

Micro-economisch gezien maakt de migrant als aanbieder van arbeid een rationele keuze; hij krijgt meer vergoed voor zijn arbeid. Dat zelfde geldt voor de ondernemer die de migrant in dienst neemt; hij kan op zijn thuismarkt combinaties van kapitaal en arbeid kiezen, die zonder dit relatief goedkope aanbod van arbeid niet mogelijk waren. Op grond daarvan zou men arbeidsmigratie als een normaal aspect van de mobiliteit van produktiefactoren kunnen zien.

Vanuit welvaartseconomisch gezichtspunt is het voordeel van migratie echter helemaal niet duidelijk. Empirische studies naar de effecten van internationale migratie naar en in Europa geven aan dat op de langere termijn de effecten voor de immigratielanden wel enigszins positief zijn, maar dat zij voor de emigratielanden per saldo toch eerder negatief uitvallen³.

Politiek uitgangspunt van de EG is dat arbeidsmobiliteit een recht is en geen doelstelling. Structurele aanpassingen dienen eerder tot stand te komen door internationale mobiliteit van goederen en kapitaal in plaats van arbeid. Dat strookt dus met de welvaartseconomische ervaringen. Ook het EG-beleid strookt hiermee. De interne migratie wordt beperkt door via de structuurfondsen grote bedragen te pompen in regio's die in economische ontwikkeling achterblijven. Externe migratie wordt vooral beperkt door nationale regulering.

De EG is zelf nog niet ver gevorderd met het beleid ten aanzien van de migratie uit derde landen; ook het verdrag van Maastricht zal hier geen grote verandering in brengen. Maar er is wel communis opinio; namelijk om de deur zoveel mogelijk dicht te houden. Echter, zelfs de beste regulering zal in de praktijk de migratie niet kunnen tegenhouden, want bloed kruipt waar het niet gaan kan. Daarom zal de EG moeten proberen de oorzaken weg te nemen. Dat betekent de bevolking van de landen van Centraal- en Oost-Europa een geloofwaardig perspectief bieden op vermindering van het verschil in welvaart tussen Oost en West.

In dit verband dient het bestaande EG-beleid ten aanzien van Oost-Europa op twee punten te worden versterkt. Ten eerste verhoging van de Europese hulp bij het doorvoeren van hervormingen, het aantrekken van investeringen en het verbeteren van de produktieomgeving, waaronder het verbeteren van de werking van de arbeidsmarkt⁴. Ten tweede concreet uitzicht bieden op het EG-lidmaatschap. Een eerste stap in die richting is vergemakkelijking van de toegang tot westere markten⁵.

Dan zal blijken dat 'Oost West' niet hoeft en het thuis best is.

W.T.M. Molle

1. P.J. Troelstra, *De lânforhûzer*, gedicht uit de bundel *Rispinge*, Van der Velde, Ljouwert, 1945, blz. 203.

2. S. Pollard, *Peaceful conquest*, Oxford University Press, Oxford, 1981, blz. 153.

3. W.T.M. Molle, *Economics of European integration*, Dartmouth, Aldershot, 1990, blz. 221.

4. W.T.M. Molle, J. de Koning en C. Zandvliet, *Can foreign aid reduce East-West migration in Europe?*, ILO working papers, MIG.WPG7, Genève, 1992.

5. Zie ook P.A.G. van Bergeijk, *Economische hulp aan Oost-Europa*, *ESB*, 11/18 april 1990.